

Sygn. akt **II AKa 103/13**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Stanisław Stankiewicz
Sędziowie:	SA Andrzej Wiśniewski (spr.) SA Bogumiła Metecka-Draus
Protokolant:	sekr. sądowy Emilia Biegańska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Barbary Rzuchowskiej

po rozpoznaniu w dniu 20 czerwca 2013 r. sprawy

1) **A. A.**,

2) **A. N.**,

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

z powodu apelacji wniesionych przez pełnomocników wnioskodawczyń

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 27 lutego 2013 r., sygn. akt III Ko 19/12

I. zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy, uznając apelacje pełnomocników wnioskodawczyń za oczywiście bezzasadne,

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. G. kwotę 147,60 (stu czterdziestu siedmiu 60/100) złotych z VAT, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni A. A. z urzędu w postępowaniu odwoławczym,

III. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 27 lutego 2013r. po rozpoznaniu sprawy z wniosku A. N., A. A., G. D. i D. N. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za represje jakich doznał Z. N. w związku z wykonaniem wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 18 kwietnia 1950r. w sprawie Sr 210/50 – na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wniosek oddalił.

Sąd zasądził wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną z urzędu przez adw. K. G. i orzekł, że wydatki postępowania ponosi Skarb Państwa.

Wyrok zaskarżyli pełnomocnicy wnioskodawców A. A. i A. N..

Pełnomocnik A. A. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia:

a. **tj. art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 3 Ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 552 § 4 KPK** poprzez uznanie, że - wobec niewykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem z 18 kwietnia 1950 r., wydanym w postępowaniu o sygnaturze Sr 210/50 oraz niezaliczeniu zastosowanego w tym postępowaniu środka zapobiegawczego na poczet wykonanej kary - fakt tymczasowego aresztowania Z. N. nie stanowi podstawy do zasądzenia na rzecz osoby represjonowanej odszkodowania i zadośćuczynienia, podczas gdy do przepisów Ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, stanowiącej *lex specialis* w odniesieniu do przepisów KPK, odpowiednie zastosowanie mają przepisy, znajdujące się w Rozdziale 58 KPK z wyłączeniem art. 555 wskazanego aktu prawnego. A *contrario* do odszkodowania i zadośćuczynienia związanego z wykonaniem orzeczenia, które uznane zostało za nieważne, zastosowanie będzie miał również art. 552 § 4 KPK, stanowiący, że odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania, co miało miejsce w niniejszej sprawie. Przy tym zaistniała niezbędna przesłanka do zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania, bowiem wyrok z 18 kwietnia 1950 r. został wykonany w zakresie kar dodatkowych;

b. bezpodstawne oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność stanu zdrowia psychicznego i fizycznego Z. N. po opuszczeniu zakładu karnego, podczas gdy przeprowadzenie tego dowodu pozwoliłoby na - przynajmniej zbliżone - określenie konsekwencji pozbawienia wolności represjonowanego, a tym samym rozmiaru doznanej przez niego szkody i krzywdy;

2. dokonanie przez Sąd błędu w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę orzeczenia, który to błąd miał wpływ na treść tego orzeczenia poprzez:

a. ustalenie, że szkody: z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu, z tytułu utraty dochodów z pracy zarobkowej z powodu utrzymującej się niezdolności do pracy, utraconych korzyści w postaci możliwości zaliczenia do emerytury okresu zatrudnienia, utraty praw do dziedziczenia majątku i gospodarstwa rolnego po zmarłym ojcu oraz krzywda wynikła z pozbawienia wolności, (tj. z pkt. 1, 2, 4, 6 pisma wnioskodawców z 15 czerwca 2012 r.) powstały jedynie w związku z wykonaniem kary pozbawienia wolności w sprawie Sr 700/49, podczas gdy warunki wykonywania wskazanej powyżej kary po zastosowaniu w stosunku do represjonowanego tymczasowego aresztowania uległy znacznemu pogorszeniu. W szczególności przejawiało się to w dodatkowych przesłuchaniach Z. N. połączonych z jego torturowaniem, późniejszym przeniesieniem represjonowanego do tzw. więzienia progresywnego w S. oraz jego zaostrzonym traktowaniem w ogóle;

b. ustalenie, że roszczenie w zakresie odszkodowania i zadośćuczynienia za wykonane kary dodatkowe w postaci utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych zostało zaspokojone w związku z postępowaniem o zadośćuczynienie i odszkodowanie za wykonanie orzeczenia, wydanego w sprawie o sygnaturze Sr 700/49, podczas gdy postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu z 22 czerwca 1992 r. (III Ko 850/91) orzeczono wobec Z. N. jedynie odszkodowanie za utracone przez niego zarobki w okresie pobytu w zakładzie karnym oraz zadośćuczynienie za każdy miesiąc pozbawienia wolności. Orzeczenie to swym zakresem nie objęło wypłaty odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu wykonania kar dodatkowych;

c. ustalenie, że kara dodatkowa utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych nie spowodowała samoistnie żadnych szkód czy dodatkowej krzywdy, podczas gdy kolejne już orzeczenie skazujące naraziło Z. N.

na pogłębienie ostracyzmu społecznego wobec niego, zwłaszcza wobec faktu, że represjonowany pochodził z małej miejscowości, wobec czego informacja o jego skazaniu obiegła nie tylko osoby mu znajome, przyjaciół jego rodziny, ale również współmieszkańców.

Wobec powyższego wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie powództwa w całości;
2. zasądzenie na rzecz adwokata K. G. kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, bowiem koszty te nie zostały pełnomocnikowi zwrócone w żadnej mierze;
3. przekazanie Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, a mianowicie „Czy w sytuacji, gdy wobec represjonowanego zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, a następnie nie zaliczono wykonanego środka na poczet orzeczonej kary, mimo wykonania orzeczenia wydanego w postępowaniu, w którym ten środek zastosowano, represjonowanemu należne jest odszkodowanie i zadośćuczynienia na mocy art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 3 Ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 552 § 4 KPK?“, bowiem rozważenie tego zagadnienia ma znaczenie dla rozstrzygnięcia istoty przedmiotowej sprawy.

Pełnomocnik A. N. orzeczeniu zarzucił:

I. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a mianowicie:

- art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez naruszenie granic swobodnej oceny dowodów, skutkującej uznaniem, że zasądzone postanowieniem Wojewódzkiego Sądu w Poznaniu odszkodowanie i zadośćuczynienie na rzecz Z. N. jest adekwatne do rozmiaru i stopnia poniesionej przez niego szkody oraz krzywdy, podczas gdy zasądzone wówczas odszkodowanie miało charakter jedynie symboliczny i nie uwzględniało wszystkich szkód powstałych w jego majątku, co czyni roszczenie skarżącej w pełni uzasadnionym;

- art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez naruszenie granic swobodnej oceny dowodów, skutkującej uznaniem, że szkoda po stronie Z. N., powstała z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu, utraty dochodów z pracy zarobkowej z powodu utrzymującej się niezdolności do pracy, utraconych korzyści w postaci możliwości zaliczenia do emerytury okresu zatrudnienia, utraty praw do dziedziczenia majątku i gospodarstwa rolnego po zmarłym ojcu oraz krzywda związana z pozbawieniem wolności powstały jedynie na skutek wykonania wyroku Sr 700/49, podczas gdy warunki wykonywania kary po zastosowaniu względem represjonowanego tymczasowego aresztowania uległy znacznemu pogorszeniu (tortury, przeniesienie do więzienia progresywnego),
- art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez naruszenie granic swobodnej oceny dowodów, skutkującej uznaniem, że roszczenie wnioskodawczyni o zasądzenie na jej rzecz odszkodowania i zadośćuczynienia za wykonane względem Z. N. kary pozbawienia praw publicznych i obywatelskich (orzeczenie Sr 700/49) zostało zaspokojone na skutek wykonania orzeczenia Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu z dnia 1992 r., podczas gdy w orzeczeniu tym orzeczono względem Z. N. jedynie odszkodowanie za utracone zarobki podczas pobytu w zakładzie oraz zadośćuczynienie za każdy miesiąc pozbawienia wolności, w konsekwencji - orzeczenie to nie obejmowało swoim zakresem odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu wykonania kar dodatkowych,
- art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny i logicznego rozumowania skutkujące uznaniem, że kara dodatkowa pozbawienia praw publicznych i obywatelskich nie spowodowała po stronie Z. N. szkód oraz krzywdy, podczas gdy wydane przeciwko niemu orzeczenia wpłynęły na jego życie nie tylko rodzinne, ale i społeczne,

II. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów prawa materialnego, a w szczególności:

- art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, poprzez uznanie, że żądane przez wnioskodawczynię odszkodowanie nie może zostać uwzględnione z uwagi na niewykonanie względem Z. N. orzeczenia Sr 210/50 w przedmiocie kary pozbawienia wolności, podczas gdy niedopuszczalne jest ograniczanie zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia od wykonania orzeczenia w przedmiocie pozbawienia wolności, zwłaszcza jeżeli orzeczenie to zawiera inne rozstrzygnięcia powodujące szkodę oraz krzywdę, tak jak miało to miejsce w niniejszej sprawie,

- art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 552 § 4 kpk, poprzez uznanie, że wobec niewykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem o sygn. akt Sr 210/50 oraz niezaliczeniu stosowanego w tym postępowaniu tymczasowego aresztowania - nie stanowi podstawy do zasądzenia na rzecz osoby represjonowanej odszkodowania i zadośćuczynienia, podczas gdy do przepisów wskazanej ustawy, stanowiącej *lex specialis* do przepisów kpk, odpowiednie zastosowanie mają przepisy znajdujące się w rozdziale 58 kpk z wyłączeniem art. 555 wskazanego przepisu, w związku z czym, w niniejszym przypadku zastosowanie będzie miał art. 552 § 4 kpk, stanowiący, że odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w przypadku niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania, co miało miejsce w niniejszej sprawie; ponadto, jako że wyrok z dnia 18.05.1950 r. został wykonany w zakresie kar dodatkowych - zaistniała przesłanka zasądzenia żądanego przez wnioskodawczynię odszkodowania i zadośćuczynienia,
- art. 8 ust. 1 w zw. z art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 167 k.p.k., poprzez uznanie, że skarżąca nie udźwignęła spoczywającego na nich ciężaru udowodnienia swojego roszczenia zarówno w zakresie odszkodowania jak i zadośćuczynienia i tym samym nieuwzględniła jej wniosku, podczas gdy wnioskodawczyni naprowadziła szereg dowodów potwierdzających szkodę zarówno materialną jak i niematerialną powstałą po stronie Z. N.; z kolei w sytuacji, gdy Sąd uznaje, że strona nie naprowadziła w sposób wystarczający dowodów, zobligowany jest do działania w tym względzie z urzędu - co nie nastąpiło w niniejszym przypadku.

Mając na względzie podniesione powyżej zarzuty pełnomocnik A. N. wniósł o:

1) zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 27 lutego 2013 r. poprzez uwzględnienie w całości wniosku skarżącej o odszkodowanie i zadośćuczynienie

ewentualnie

2) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania sprawy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje pełnomocników obu wnioskodawczyń okazały się oczywiście bezzasadne.

Na wstępie należy wskazać, iż Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji, a mianowicie, iż w sprawie Sr 700/49 Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu Z. N. odbywał karę 8 lat więzienia, trwającą od początku tymczasowego aresztowania tj. od 10 sierpnia 1949r., która miała trwać do 10 sierpnia 1957r. W kolejnej sprawie Sr 210/50 śledztwo wszczęto 4 marca 1950r., a w dniu 10 marca 1950r. został tymczasowo aresztowany, a zatem w okresie, gdy odbywał już karę 8 lat więzienia wymierzoną wyrokiem z dnia 13 stycznia 1950r. w przywoływanej już sprawie Sr 700/49. Doszło zatem do jednoczesnego wykonywania kary więzienia i tymczasowego aresztowania. Postępowanie w sprawie Sr 210/50 zakończyło się wyrokiem z dnia 18 kwietnia 1950r., w którym wymierzono kary 3 i 5 lat więzienia, które połączono w jedną karę łączną 6 lat więzienia. Postanowieniem Najwyższego

Sądu Wojskowego z dnia 29 września 1950r. skarga rewizyjna została pozostawiona bez uwzględnienia. Z adnotacji o obliczeniu kary wynika, że kara ta miała być wykonywana od 10 sierpnia 1957r. do 10 sierpnia 1963r.

W trakcie odbywania kary 8 lat więzienia orzeczonej w sprawie Sr 700/49 u Z. N. rozpoznano dolegliwości natury psychicznej i z tego powodu udzielono mu 12-miesięcznej przerwy w karze. W trakcie przerwy odbywana kara została złagodzona do 5 lat i 4 miesięcy więzienia, a kara w sprawie Sr 210/50 nigdy nie była odbywana, jako że Najwyższy Sąd Wojskowy na wniosek Naczelnego Prokuratora Wojskowego zmienił wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu w ten sposób, iż po zmianie kwalifikacji prawnej czynów złagodził kary za oba czyny do 1 roku więzienia i powołując się na przepisy ustawy z 22 listopada 1952r. o amnestii darował orzeczone kary więzienia, pozostawiając w mocy kary dodatkowe.

O odszkodowaniu i zadośćuczynieniu za wykonanie kary w sprawie Sr 700/49 orzekł prawomocnie Sąd Wojewódzki w Poznaniu postanowieniem z dnia 22 czerwca 1992r., obejmując zadośćuczynieniem i odszkodowaniem okres aresztu i więzienia odbyty od 10.08.1949r. do 25.02.1955r., tj. 66,5 miesiąca. W tym zakresie zapadło prawomocne rozstrzygnięcie Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu, które było przedmiotem rozpoznania Sądu Okręgowego w Szczecinie postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2012r. (k. 651-652) i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie postanowieniem z dnia 19 września 2012r. (k. 690-696). Z tego względu nie był zasadny zarzut apelacji pełnomocnika A. N. zawarty w punkcie I tiret pierwsze.

Już na marginesie, bo nie należy to do meritum sprawy, ponieważ pełnomocnik A. N. podniósł, iż zadośćuczynienie i odszkodowanie były symboliczne, wskazać należy, iż kwota stanowiąca odpowiednik ok. 20.400 złotych nie jawi się jako znacząca, ale nie można odnosić odszkodowania i zadośćuczynienia zasądzonych i wypłaconego w 1992r. do kwot z 2013r. W tym czasie średnie wynagrodzenie wynosiło odpowiednik 272,9 nowych złotych (M. P. z 1992r. Nr 25, poz. 258), a 1 m² mieszkania w II kwartale 1992r. kosztował 496 zł. Był to zatem odpowiednik 75 średnich wynagrodzeń lub 41 m² mieszkania. Gdyby zatem zasądzoną kwotę zadośćuczynienia i odszkodowania waloryzować wedle wysokości średniego wynagrodzenia (M. P. z 2013r. Nr 392) uzyskano by kwotę 280.503 złotych, zatem ocenianą z gruntu inaczej.

W pierwszej kolejności należało się odnieść do kwestii możliwości dochodzenia roszczeń z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu tymczasowego aresztowania, jak również z tytułu wykonania kar dodatkowych, gdyż tylko te dolegliwości spotkały Z. N. w związku ze sprawą prowadzoną pod sygnaturą Sr 210/50 Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu.

Jeden ze skarżących proponował nawet wystąpienie z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego, nie wskazując jednocześnie na wystąpienie jakichkolwiek rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych lub Sądu Najwyższego. Co więcej, orzecznictwo to rozstrzygnęło kwestię możliwości dochodzenia roszczeń z tytułu tymczasowego aresztowania, jako że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 października 2001r. (sygn. III KKN 292/00) wskazał, że „art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego nie stanowi podstawy prawnej do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia w sytuacji, gdy postępowanie karne, mające charakter represji politycznej, zostało zakończone w inny sposób niż przewidziany w art. 11 ust. 1 cytowanej ustawy”.

Sąd Najwyższy odniósł się wprost do przepisów ustawy lutowej, w których wskazuje się na podstawy materialnoprawne dochodzenia roszczeń odszkodowawczych i zadośćuczynienia, tj. w art. 8 ust. 1 – za poniesioną szkodę i doznaną krzywdę wynikłe z tytułu wykonania unieważnionego orzeczenia lub decyzji o internowaniu, w art. 9 – symbolicznego upamiętnienia osoby, jeżeli śmierć była wynikiem wykonania orzeczenia, w art. 10 – z tytułu wykonania przepadku lub konfiskaty, wreszcie w art. 11, który stanowi, że „przepisy art. 8-10 mają odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 §1 pkt 1 i 2 k.p.k., i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoby te były zatrzymane

lub tymczasowo aresztowane”, jak również wobec osób pozbawionych życia albo wolności bez przeprowadzenia zakończonego orzeczeniem postępowania.

Przepis art. 8 ust. 3 ustawy lutowej odsyła do przepisów rozdziału 58 k.p.k., z wyjątkiem art. 555 k.p.k., tylko w kwestiach proceduralnych, co wprost wynika z tego przepisu („W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie...”), a nie do przepisów materialnych dających podstawę dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia.

Zatem w sytuacji, gdy tymczasowe aresztowanie w sprawie Sr 210/50 nie zostało zaliczone na poczet kary więzienia, gdyż ta nie była wykonywana, ani nie doszło do uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania, a pozbawienie wolności miało miejsce w postępowaniu zakończonym orzeczeniem – nie przysługują roszczenia z tytułu odszkodowania lub zadośćuczynienia z tytułu tymczasowego aresztowania w tej sprawie.

Sąd Apelacyjny w tym składzie wyraża jednak pogląd, iż powyższe rozważania nie mają wpływu na treść ani zaskarżonego orzeczenia, ani wyroku Sądu odwoławczego. Wydaje się, że problem pojawiłby się wówczas, gdyby zaistniała sekwencja zdarzeń: odbycie kary w pierwszej sprawie, tymczasowe aresztowanie w drugiej sprawie, po zakończeniu odbywania pierwszej kary i orzeczenie o darowaniu kary w drugiej sprawie, a tak w sprawie Sr 210/50 nie było. W niniejszej sprawie doszło bowiem do sytuacji, gdy odbywanie tymczasowego aresztowania miało miejsce w trakcie odbywania pierwszej kary. Doszło już do prawomocnego zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania z tytułu wykonania kary więzienia w okresie od 10 sierpnia 1949r. do 25 lutego 1955r. przez Sąd Wojewódzki w Poznaniu postanowieniem z dnia 22 czerwca 1992r. Żądanie skarżących sprowadza się zatem do powtórnego zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania z tytułu odbywania tymczasowego aresztowania w okresie od 10 marca 1950r. do prawomocnego zakończenia postępowania w sprawie Sr 210/50, czyli 29 września 1950r. Sąd Apelacyjny uznaje, że za ten sam okres odbywania pozbawienia wolności, czy to w formie kary więzienia, czy tymczasowego aresztowania przysługuje jedno odszkodowanie i jedno zadośćuczynienie, a takie zostało już prawomocnie zasądzone. Sąd Wojewódzki w Poznaniu miał też na względzie rygor, sposób odbywania kary i zmiany jej miejsca, gdyż orzekł o całym okresie represji, jakim był poddawany Z. N.. Sąd ten zasądził również zadośćuczynienie i odszkodowanie również za okres przewyższający zmodyfikowaną karę łączną obniżoną z 8 lat więzienia do 5 lat i 4 miesięcy, miał zatem na uwadze całość odbywania kary więzienia, obejmującej także okres odbywania tymczasowego aresztowania w sprawie, podlegającej obecnie osądowi, czyli Sr 210/50. Słusznie zatem Sąd meriti uznał, że roszczenia wskazane w punktach 1, 2, 4 i 5 pisma wnioskodawców z dnia 15 czerwca 2012r. nie powstały w związku z wykonaniem kary więzienia w sprawie Sr 210/50. Z tych powodów zbędne stało się dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność stanu zdrowia psychicznego i fizycznego Z. N. po opuszczeniu zakładu karnego.

Dlatego Sąd Apelacyjny nie uwzględnił zarzutów apelacji związanych z niezasądzeniem odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu tymczasowego aresztowania, czyli zawartych w punkcie 1.a, 1.b, 2.a apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni A. A. i w zarzutach zawartych w punkcie I tiret drugie i w punkcie II tiret drugie apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni A. N..

Przechodząc do kwestii zadośćuczynienia i odszkodowania z tytułu wykonania kar dodatkowych, należało mieć na uwadze, że roszczenia o zwrot skonfiskowanego mienia dochodzone były tylko w związku z wykonaniem wyroku w sprawie Sr 700/49 (punkt 8. pisma z 15 czerwca 2012r.), a nadto mogą one być dochodzone tylko w drodze powództwa cywilnego skierowanego przeciwko ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa, o ile nie zostanie ustalony inny statio fisci. Sąd odwołuje się w tym zakresie do obszerniejszej argumentacji przedstawionej w postanowieniu z dnia 19 września 2012r. (k. 690-696).

Pozostawała zatem kwestia wykonania kary dodatkowej utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych oraz dochodzonych z tego tytułu roszczeń odszkodowawczych i z tytułu zadośćuczynienia. Sąd I instancji w bardzo spójnym i logicznym uzasadnieniu przeanalizował tę przesłankę, słusznie odnosząc się do treści tych kar dodatkowych zawartych w art. 45 i 46 k.k. z 1932r. Utrata praw publicznych obejmowała w tamtym okresie utratę biernego i czynnego prawa wyboru do wszelkich ciał ustawodawczych, samorządowych oraz do innych instytucji prawa

publicznego, udziału w wymiarze sprawiedliwości, utratę urzędów i stanowisk publicznych i zdolności do ich uzyskania, utratę stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowca oraz utratę zdolności do uzyskania wyższego stopnia wojskowego. Utrata obywatelskich praw honorowych (art. 46 k.k. z 1932r.) obejmowała utratę tytułów zaszczytnych, orderów i odznaczeń, tudzież zdolności do ich uzyskania.

Słusznie zatem Sąd I instancji uznał, że treść tych dwóch kar dodatkowych nie mogła spowodować szkody, jako że Z. N. nie sprawował wymiaru sprawiedliwości, funkcji wybieralnych, urzędów publicznych, zatem utrata tych zdolności nie mogła spowodować u niego szkody, np. utraty źródła zarobkowania. Krzywda zaś, by mogła być podstawą dochodzenia zadośćuczynienia musiała pogarszać sytuację, czy to życiową, czy to postrzeganie Z. N., bo słusznie skarżący podnoszą, iż ostracyzm ze strony sąsiadów i bliskich uzasadniałby przyjęcie istnienia krzywdy.

Tymczasem z przeprowadzonych dowodów wynika, że Z. N. nie spotkał się z negatywnymi przejawami zachowań społeczności lokalnej, co więcej, jak zeznała A. N. „My żyliśmy na wsi o nazwie D. (...) w pobliżu K.. Sąsiedzi czy inni ludzie na wsi to wszyscy mu współczuli, gratulowali mu, że wytrzymał, że wrócił”. (k. 730). Zmarły Z. N. nie spotkał się zatem z żadnymi przejawami ostracyzmu, lecz wręcz był fetowany z powodu wytrzymania i powrotu oraz spotkał się z formami współczucia z tytułu doznanych obrażeń. Nie można w tym doszukać się przejawów krzywdy.

Podobnie, fakt nieuczestniczenia w wyborach do „ciał ustawodawczych, samorządowych” wynikał ze świadomej decyzji represjonowanego, jak wskazał Sąd Okręgowy w Szczecinie, logicznej w sytuacji, gdy Z. N. był przeciwnikiem ówczesnej władzy, walczącym z nią czynnie. Zarówno A. N. (k. 730), jak i A. A. (k. 731) zeznawały, że Z. N. nie uczestniczył w wyborach uznając je za fikcję. Z tych względów Sąd Apelacyjny nie znajduje podstaw do uznania, iż Z. N. odczuwał krzywdę z tytułu pozbawienia go możliwości uczestniczenia w wyborach do organów wybieralnych.

Odnosząc się do argumentacji A. A. przedstawionej w trakcie rozprawy odwoławczej, należy wskazać, iż odmowa przyjęcia jej ojca do pracy w PKP nie ma związku z przywoływanymi karami dodatkowymi. Po pierwsze, jej ojciec nie został przyjęty do pracy z uwagi na tragiczny stan zdrowia, zwłaszcza psychicznego, po odbyciu kary więzienia, a po drugie, utrata urzędów i stanowisk publicznych obejmuje inny zakres funkcji z zakresu władzy publicznej, a nie zatrudnienia w przedsiębiorstwach państwowych.

Ostatni z zarzutów apelacji pełnomocnika A. N. podnosił kwestię obrazy art. 8 ust. 1 w zw. z art. 10 ustawy lutowej w związku z art. 167 k.p.k. poprzez uznanie, że skarżąca nie udźwignęła ciężaru udowodnienia swojego roszczenia. Tymczasem Sąd I instancji wprost wskazał, że „generalnie brak jest podstaw do zakwestionowania tych zeznań (wnioskodawców)”, „tyle że ich zeznania dotyczące szkód i krzywd nie miały znaczenia (z wyjątkiem kwestii kary dodatkowej utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych)” – str. 5 akapit pierwszy od góry uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Kwestia zaś wykonania kar dodatkowych była przedmiotem rozważań Sądu I instancji na str. 8 uzasadnienia, gdzie nie formułował tezy o nieudźwignięciu ciężaru dowodu przez wnioskodawców, co więcej, wprost odwoływał się do ich zeznań, wykazując, że kary dodatkowe nie wywołały krzywdy, ani szkody.

Z tych względów nie zasługiwały na uwzględnienie pozostałe zarzuty apelacji pełnomocników wnioskodawczyń, a co za tym idzie – również wnioski tych apelacji.

W związku z tym, uznając zarzuty i wnioski apelacji pełnomocników wnioskodawczyń za oczywiście bezzasadne i nie znajdując podstaw do wyjścia poza ich granice, Sąd Apelacyjny w Szczecinie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie.

Sąd rozstrzygnął o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu na podstawie art. 618 § 1 pkt 11 k.p.k., § 2 ust. 3, § 14 ust. 6, § 19 pkt 1 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm.).

O kosztach procesu za postępowanie odwoławcze orzeczono na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.).

(A. Wiśniewski) (S. Stankiewicz) B. Metecka-Draus)